

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunei

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Biserica română dela finea vea cului la nouălea până în veacul al șesesprededecelea.

(Continuare și fine.)

Episcopia Cumanilor, de carea vorbește papa Gregoriu IX. în scrisoarea adresată regelui Bela IV. a fost înființată la anul 1228 de Archiepiscopul Robert din Strigoniu în partea sudică a Moldovei cu scop ca să creștineze pre Cumani, și se-i supună jurisdicțiunii bisericii apusene. Cumanii sunt un popor din vița Pecinegilor, carele s'a ivit în teritoriul dela nordul Dunării cu începere dela anul 1057, și carele pre la sfârșitul veacului al doisprededecelea și la începutul veacului al treisprededecelea locuia în Muntenia și în Moldova. Episcopia numită de papa Gregoriu IX „a Cumanilor“ esistase mai nainte sub numele de episcopia „milcoviensă;“ și Archiepiscopul Robert i-a schimbat numai numele.

Din scrisoarea papei Gregoriu IX. adresată regelui Bela IV constatăm următoarele:

a) În episcopatul Cumanilor locuia pre la începutul veacului al treisprededecelea o masă compactă de Români, cari își aveau organizarea lor bisericească propriă sub mai mulți Episcopi, și care de sigur a avut și o organizațiune politică.¹⁾

b) Episcopii români eserceau o influență însemnată civilisătoare nu numai asupra credincioșilor lor, ci și asupra altor neamuri; și

c) Papa se încercă cu totă puterea a îndupleca pre regele Bela IV, ca să pună cât mai curând în lucrare făgăduința sa făcută prin jurământ de a sili pre români, ca să asculte de Episcopul romano-catolic.

În acest sens s'au adresat și papii următori cătră

regii Ungariei. Așa amintim între altele, că papa Nicolae III invită întreg clerul și poporul din Ungaria, ca să dea ajutoriū legatului său, ca să alunge pre șismatici (sub numele de „șismatici“ papa înțelege pre români) din teritoriul său; er regina mumă a minoreului rege Ladislau Cumanul promite papii, că va implini dorințele lui.²⁾

În fața acestei tendențe a papilor de a sili pre români, ca să adöpte religiunea apusénă, poporul român a desvoltat o puternică resistență, o resistență, carea a dat nascere la o mulțime de evenimente, cari tôte și-au avut consecințele lor asupra vieții ulterioare a neamului nostru. Pentru apărarea individualității bisericesci și naționale se întemplă în sinul poporului român următoarele evenimente, și anume:

a) O parte dintre români emigréză din Maramurësh șub Dragoș Vodă la 1288 și șub Bogdan la 1348 în Moldova, er din ținutul Făgărașului șub Radu Negru la 1290 în Muntenia.

b) Nobilimea română spre a-și susține pozițiunea și posesiunile avute se desparte de popor, începe să adopteze religiunea apusénă, și prin acesta își perde și limba; er massa poporului român pururia credincioasă datinelor și tradițiunilor rămase din bătrâni pentru conservarea individualității sale bisericesci și naționale preferă a lua asupra-și sarcina și greutățile iobăgiei seculare.

Mai nainte de a urma firul istoric mai departe, înregistrăm aici cu privive la influența, ce o a avut asupra nobilimii române adoptarea religiunii apusene după istoricul magiar Franknoi Vilmos următoarele:

„Când în jumătatea a doua a veacului al patrisprededecelea a început a-se ivi între nobilii români

¹⁾ Xenopol istoria Românilor vol. I.

²⁾ Theiner Mon. hist. Hungariae I.

ambitiunea de a-se face părtași de privilegiile, cari le avea nobilimea magiară, corónă Ungariei urmând înțelepă sa politică tradițională i-a satisfăcut bucuros acésta dorință, cu atât mai vârtos, cu cât dela acest popor, oțelit spiritualmente și corporalmente prin ocupațiunile sale anteriore ascepta însemnate servitii militare. Voevođii și chinezii valachi îndată-ce intră în șirul ordinelor nobilimii magiare devin magiari, ér procesul acesta il promovéză doi factori, și anume: religiunea și limba. Voevođii și chinezii români, îndată ce se lapadă de șisma greco-orientală, își însușesc limba magiară.¹⁾

Amintind aici faptul acesta istoric nendoios constatăm, că atât pre timpul venirii Magiarilor, cât și în timpul până la descălecarea principatelor biserica ortodocsă română a trebuit să aibă o puternică organizațiune, un cler puternic și un popor adênc pătruns și însuflețit pentru biserica sa și pentru scopurile mari ale bisericii sale naționale. Din cauza greutății vremurilor de atunci ni lipsesc datele și numele bărbaților din acele timpuri. Dar faptul că poporul și-a păstrat nealterată religiunea și limba, vorbesce despre tăria și virtuțile bătrânilor mai pre sus, decât ori ce date scrise.

Cu începere din veacul al patruspredecelea Samuil Clain espune următoarea seriă a Episcopilor și respective Metropoliților, cari au funcționat în Transilvania, și anume:

Ioan I. 1348—1365, Nicefor I. 1366—1376, Teofan 1376—1391, Nicefor II până la 1402, Dionisiu 1404—1414, Nicolau I pre la anul 1426, Arseniu pre la unul 1428, Eutimiu 1436—1448, Vasiliu 1448—1458, Nicolau II. 1459—1470, Teodosiu dela 1470—1478.

Pre timpul domniei regelui Matia Corvin (1458—1490) funcționa ca Metropolit în Transilvania Ioanichiu. Din un decret estradat de regele Matei Corvinul la anul 1479 aflăm, că regele a eliberat de tacsele, cari trebuia să-le plătescă clerul și poporul român clerului romano-catolic. Acésta dispusețiune a regelui Matia s'a înarticulat și în legile țerii prin art. 3 din anul 1481, și s'a renoit în contra dorinții apusenilor sub Ladislau II. prin art. 45 din anul 1495.

Causa, pentru care acești doi regi fac aceste înlesniri poporului român, și respective il scutesc de a contribui la susținerea unui cler strein sânt împrejurările cele grele ale țerii, și adevă desele res-

bóie cu Turcii, pentru cari numiții regi voiau să câscige pre români recunoscuți din vechime ca buni oșteni.

Cu privire la poporul și biserica română din ținuturile din drépta Dunării înregistrăm aici următoarele:

După ce s'au aședat Bulgarii în Dacia aureliană, poporul român s'a retras la munți în partea sudică a peninsulei balcanice. Imperiul prim bulgar însă și-a susținut indepedența numai până la anul 1018, când a fost nimicit prin Vasilie Bulgarochtonul. Dela 1018 până la 1185 a fost sub stêpânia imperațiilor bizantini, când prin o revoltă a românilor aflători în munții balcanici sub conducerea fraților Petru, Asan și Ioniță își-eluptă independența ca imperiū romano-bulgar. Frații Petru și Asan, cari au stat în fruntea imperiului româno-bulgar au fost omoriți în urma intrigelor înscenate de bizantini și la anul 1197 luă conducerea al treilea frate Ioniță, carele pune împărăția valacho-bulgară pre o temelă mai trainică.

Imperiul româno-bulgar a fost sub conducerea dinastiei Asaniđilor până la 1250, când cel din urmă Asanid: Coliman II. a fost ucis de regele Serbiei Uros. După stingerea dinastiei Asaniđilor imperiul acesta cu incetul isi perde din caracterul român, carele prin voinicia Asaniđilor îi-dăduse vieța, și se amintesc de istorici ca imperiū bulgar până la anul 1389, când a fost nimicit prin Turci.

Cu privire la biserica din acest imperiū înregistrăm, că pre timpul, când domnia Ioniță, dênsul de sigur, spre a obține independența statului și a bisericii de sub influința bisantină a intrat în legături cu papa Inocențiu III, căruia pre un timp scurt a supus biserica; dar vedându-se înșelat în speranțele sele prin Latini, cari pre acel timp domnia în Constantinopol, a întrerupt relațiunile cu Constantinopolul, și biserica din imperiul româno-bulgar s'a decretat de autocefală.

Terminând constatăm, că și în imperiul româno-bulgar poporul român, și în special Asaniđii în ceea ce privesce biserica și desvoltarea bisericescă au fost conduși de aceeași ideiă: de a susține și desvolta autonomia bisericii naționale, așa precum s'a enunțat acésta încă prin canónele apostolesci. Acésta ideiă emanéză din evangelia Domnului; și încât privesce poporul nostru, ea a fost reclamată totdeuna și de împrejurările, în cari s'a găsit totdeună în trecut, și până în ziua de astăzi.

¹⁾ Frankói Vilmos în opul „Hunyadi Mátyás Király“ pag. 6.

La cestiunea subsistenței protopresbiterilor noștri.

I

Prin decretarea legii despre căsătoria civilă subsistența protopresbiterilor noștri este fără îndoială pusă sub întrebare. Tot atât de neîndoios este însă, că lovitura, ce s'a dat bisericii creștine, în special bisericii noastre ortodoxe naționale, este neasemănat mai mare în partea ei morală, decât în cea materială.

Nu o vom pune dar pe acesta din urmă în primul plan, ci am dat și vom da la totă ocaziunea expresiune durerei, amărăciunii noastre pentru pernicioasa și demoralizătoarea degradare a sacramentului căsătoriei, precum vom simți totdeauna lovitura dată bisericii și știrbirea drepturilor ei vechi ca însăși acesta dădească instituțiune.

Vom respinge nemeritata imputare, ce ni s'a făcut dintr'o parte puțin competentă și de loc sprijinită de adevăr, ca și cum noi am fi cei-ce punem partea materiale a situațiunii, ce ni s'a creat, pe primul plan; — dar acesta tristă situațiune ca un fapt complinit, — ne vom interesa de sôrtea acelor organe, ce duc povara administrațiunii bisericesti și sunt stâlpii caracterului ei național.

De dată-ce s'a sulevat această cestiune și ni s'a făcut chiar provocare, să ne pronunțăm asupra ei; fie-mi permis și mie a vorbi asupra ei.

Spre a putea face acesta cu succes, va fi absolut necesar, ca mai întâiu să stabilim un principiu sănătos, dela care purcedând să scim: Ce suntem, ce voim și ce putem?!.....

În basa tradițiunilor noastre preoțesci nu cred, că s'ar afla un atare principiu mai sănătos, decât cel expriat de un zelos preot de dincolo, prin cuvintele: „Calea, ce ni-o trase divinul nostru Măestru, este calea crucei, calea suferințelor, ér nu a abundenței în cele materiale și lumesci.“*)

Dacă este așa, dacă asta ni-a fost și ne este calea preoțimei, în deosebi a preoțimei române, apoi vom trebui să înfruntăm cu mai mult curaj lovitura ce ni s'a dat, să nu desperăm!

Și de fapt așa este! Cercați istoria, cercați martiriul bătrânilor, al părinților și moșilor noștri, și vă veți încredința, că așa este, nu altcum.

Noi nu am fost nici odată îmbuibăți de venite, nu mai ales de venite sigure sistemisate. Părinții noștri în timpuri bune pentru popor, au căpătat câte ceva dela popor, ér în timpuri rele, în revoluțiuni, scumpete și fomete, au muncit la lucrări publice, au lucrat pământul, au vânat și au pescuit alături cu poporul.

Timpuri mai dulci în privința acesta, ca și în multe alte privințe, am avut numai în așa dîsa „eră Șaguna“, numai dela 48 încóce, numai deodată cu emanciparea bisericii noastre naționale și regularea afacerilor și drepturilor ei prin legi codificate.

Acastă eră de pace a dăinuit până la zilele de o-

presiune, sub cari gemem astăzi, dar părinții noștri au pățimit neasemănat mai mult decât noi.

Și cu toate acestea stăm uimiți, înaintea miraculosului adevăr, că preoțimea noastră română nu numai a subsistat, ci a dat totdeauna chiar în chestie de avere pe frunțașii satelor.

Enigma consistă în faptul, că preotul român câștigă ca orășenul și cruță ca săténul, sau cu alte cuvinte în vechiul adevăr: Nu cel ce câștigă mult, ci cel-ce cruță mult e avut!

Preste tot se scie din viața practică, că în salarii mari fără cruțare e numai demoralizare; — nici o fericire dar nici vre o avere reală. Conceptul averei însăși este: A cheltui mai puțin decât câștigi! Când vrei să srăiesci, fără muncă și fără griji, deasemenea vei trăi rău și greu. De tot rău va fi, când vrei să trăiesci bine, pe lângă muncă puțină, ori neproductivă. Cetit-am óre unde-va: Generația modernă nu cantă bătrânețe, ci tinerețe d'albe! ... Și tot am mai cetit: Mai cu greu e, a-ți lua împrumut o bucată de pâne, decât o sticlă de sect!

Venitul preoțimei noastre în largul țerei, adecă cu escepțiunea unor puține parochii, — în cele mai bune timpuri este de 2 și până la mult 500 fl. însă calculul mediu 350 fl. este un venit, din carele un om cu minte, păstrătoriu și gospodar póte face avere. Și fiind că preoții noștri în general au fost ómeni cuminți și fórte modesti, de fapt au făcut averi relativ însemnate.

Adecă aceea-și, ce scriam în cartea mea „Reunirea“ Preotul român — spre deosebire de mulți alți binevoitori (!) ai lui — a luat și ia parte la toate sarcinile, neajunsurile și asupririle, ce le îndură poporul seu, — suportă cu el în parte toate nenorocirile, ce vin asupra-i și lucrază alături cu el, lucrează din greu pământul strămoșesc.

Cu alte cuvinte, preotul nostru n'a fost domn, ori numai domn, cum de regulă sunt domni și de regulă preoții altor confesiuni, ci a fost econom gospodar și mult hărnicuț.

Astfel apoi în calea cea mai naturală i-a fost cu puțință nu numai subsistența, ci chiar o relativă bunăstare. A câștigat cât ori care econom — și-a pus pe deasupra — întrecând pe toți ceialalți economi, modestul său venit preoțesc. A câștigat cât ori care econom, a pus deasupra venitul său preoțesc și întrecând pe toți ceialalți economi, a pus mai buna sa gospodorie, purcésă din superióra sa inteligință — și și-a făcut o modestă bunăstare.

În urmarea acestor virtuți, preoții români, rău remunerați, au umplut școlele cu filior; satele cu familiile lor binevedute, și binechibzuite; fondurile noastre bisericesti și societari și chiar băncile noastre, cu denarii lor înțelepțesce păstrați.

Scriind aceste, tare mă tem, că mi se va reflecta: „Acest om premăresce și propagă o mare interesare de economie în contul cultivării intelectuale a preoțimei noastre.“

Răspund: Nu! — Pe lângă economie și preoție rămâne timp destul pentru cultivarea spiritului, dacă acesta se pune în locul multor plăceri netrebnice ale politeitiei moderne!

*) Preotul Cozma Moșescu în precuvântarea predicilor și parergicelor P. Elia Meniat. Brăila 1863.

Și tot mai răspund; Nu, nu este absolut necesar, ca cultura și inteligența să se pórte numai în mânuși și haine străine. „*Kleider machen Menschen*“, dar ce este mai mult, decât o recerintă a curățeniei igienice, ori mai mult decât o recerintă a prezentării cinstite în societate, aceea nouă nu este impropriu, este mai mult o importatie jidovescă, care — de dată-ce acest neam de ómeni nu au întru sine vre-un alt preț — prezintă pe omul numai în haine.

Nu așa preotul român! El în general a fost puțin atins în trecut de poleituri netrebnice și prin acesta s'a deosebit fórte favorabil. În schimb a fost pătruns de o patriarhală probitate, diligență și pietate, ba în multe cazuri sub patriarhala-i modestie și simplitate a ascuns comori de sciință.

Un om cu minte se bucură, dacă are încălțăminte în picior și n'are trebuință de încălțăminte la mâni!

Dar eu întreb: Cu cât suntem mai buni, de când preoții nostri au lăsat portul românesc, venerabilul port al poporului, portul clasic, d'alb și trainic — vechia figură a preotului — și a îmbrăcat tot felul de sdrențe arse o-vreesci?

Cu nimic, decât dór' cu asemănarea noastră către acest neam urgisit și cu aceea, că în loc de a ridica frumósa și trainica noastră industrie de casă, veritabilă românescă, ne-am dat pradă lui, neamului acela.

Au dóră nu póte bate sub cămașa românescă o inimă creștină, un suflet cult și nobil?!...

Socot, că am răspuns prin aceste la prima întrebare ce ne-am pus: Ce suntem?!

Suntem preoți români, din véuri dedați a trăi fără salarii mari: să fim cum erau părinții nostri și să nu desperăm!

Să nu așteptăm bunătăți mari când trăim în casa mamei vitrege.

Să ne mulțumim cu poziția noastră modestă, până când bunul Dumnezeu va întorče și sórtea noastră spre bine.

Să lucrăm îndoit ca până acum, și să păstrăm îndoit. Acesta va fi capul lucrului.

Prelegeri din psihologie.

(Continuare).

b) Condiția fizică a memoriei.

Sub raportul fizic, baza memoriei e de a-se căuta în azele modifiacțiuni ale iritabilității centrale, cari facilitează reînnoirea proceselor de excitațiune, ce deja au existat odată în noi. Astfel numitele modifiacțiuni provoacă fenomenele exercițiului. Înse memoria se deosebește de alte forme ale exercițiului, cari obvin la funcțiunile organelor centrale, prin aceea, că la actele ei conlucră totdeauna și conștiința.

c) Condițiunile pastrării.

Interesul. Cu cât ceva ne-a interesat mai mult, adică a fost pus în relație mai directă cu viața, cu fericirea noastră, cu atât ne rămâne mai bine în memorie. Tot ce ne au făcut sau ne a promis o plăcere sau o durere mare, se păstrează mult timp în minte.

Starea conștiinței. Când ceva ne impresionează

intensiv, se tipărește adânc în memoria noastră. Înse pentru-ca o excitație să producă efect puternic, se cere ca conștiința în momentul percepțiunei să fie liberă de ori-ce alte preocupări mai interesante, cari ar diminua forța surprinderii.

Repetițiunea. Cu cât ceva se *repeta* mai de multe-ori, cu atât se păstrează mai bine. Și la memorie se validează legea exercițiului. Înse repetiția *după pause* întărește mai bine păstrarea, decât cea continuă.

Înțelegerea. Cu cât înțelegem un lucru mai bine, cu atât îl și păstrăm mai bine în memorie, fără ca să fie nevoie de atâtea repetiții, ca în cazul când nu înțelegem.

d) Condițiunile reproducerii.

Asociațiunea. Prima condiție pentru reproducerea representațiunilor este *asociațiunea*. Când se prezintă în conștiință un element din atare asociațiune, se reproduce catena întregă de representațiuni asociate. Ceea ce face ca un element oare-care al unei asociațiuni să revină în conștiință este *afinitatea* sau *asemănarea* sa cu alt element psihic, ce se prezintă *percepțiunei actuale*, de ex. auzind primele note ale unei melodii cunoscute, ne reamintim seria întregă de sunete, ce compun cântecul. Dar se poate întâmpla ca și o *imagină reproducă* să deștepte pe alta, cu care ea are ceva legatură, de afinitate de ex. venindu-mi în minte culoarea rosei, mi se va reproduce poate imagina unei grădini, șcl.

Stările organismului fizic. Reproducerea mai depinde încă și dela energia corpului nostru, dela sănătate sau boală, dela nutrițiune, etate șcl. Asemenea, sentimentele puternice desvoaltă mult reproducerea.

e) Condițiunile recunoașterii.

Rolul conștiinței de sine. Desvoltarea memoriei e condiționată de acea *continuitate* a conștiinței, care își ajunge desvoltarea completă și încheierea sa în *conștiința de sine*. Memoria noastră nu se întinde îndărăt până la prima fasă a copilăriei. Ea se începe de regulă cu atare impresiune vie plăcută ori neplăcută, care a influențat foarte intensiv asupra *conștiinței de sine*. Acele representațiuni permanente, cari se rapoartă la eul nostru propriu, sînt pentru memoria desvoltată centrul, în jurul căruia se grupează toate representațiunile aducerii aminte. În etatea primă a vieții memoria nu lipsește, ea este înse de durată scurtă, fragmentară, și nu continuă, ca în etatea, când conștiința de sine este desvoltată. Deci *numai în conștiința de sine primește actul aducerii aminte însemnătatea sa psihologică specială*. Acest act la memorie nu mai e o reproducere simplă a representațiunilor, ci el implică totdeauna și o relațiune cu *conținutul constant* al conștiinței, și prin mijlocirea acestui din urmă se aduc în legătură representațiunile reproduse cu cele anterioare.

Localizarea în timp a elementelor psihice.

Recunoaștem o reprezentațiune, că a mai fost odată în conștiința noastră, dacă putem să determinăm când ne-am format-o. Memoria propriu zisă totdeauna cuprinde în sine un proces, pe care îl numim *localizarea în timp* a reprezentațiunilor. Pentru localizarea în timp nu e suficientă reproducerea reprezentațiunilor singulare, ci se presupune fixarea în conștiința noastră a câtorva *date cronologice* mai însemnate, corespunzând unor întâmplări mai principale din viața noastră, și atunci în intervalul, ce desparte aceste date, localizăm în mod aproximativ, celelalte evenimente mai puțin importante. De ex. întâlnim un om, care ne dă semne de cunoștință; chipul lui nu ni-se pare cu totul nou, dar nu știm cine e; pentru a-l recunoaște, nu e nevoie să știm exact ziua, când am făcut cunoștință, e destul să putem determina, dacă a fost înainte sau după cutare întâmplare memorabilă pentru noi, de ex. înainte sau după absolvarea școalei șcl. Reprezentațiunile concomitante, cari ajută localizarea în timp a unei reprezentațiuni reproduse, aparțin mare parte la conștiința de sine; căci improspetarea în memorie a unui eveniment din viața noastră se favorizează mai ales prin reamintirea împrejurărilor, în cari ne aflam pe timpul acelui eveniment.

Calitățile memoriei bune.

Memoria este *amplă* sau *vastă*, dacă ea păstrează multe și diverse reprezentațiuni; *fidelă* sau *credincioasă*, dacă reproduce exact reprezentațiunile anterioare, și dacă totodată păstrează timp mai îndelungat dispozițiunile câștigate; în fine *ușoară*, dacă reclamă numai o acțiune foarte scurtă a impresiunilor, pentru-ca să se poată redeștepta reprezentațiunile deja avute.

g) Memoria mehanică și cea logică.

Sub cea dintâi înțelegem *păstrarea asociațiunilor*, iar sub cea din urmă *păstrarea împreunărilor aperceptive*. Cu alte cuvinte, zicem că memoria e mehanică, dacă reprezentațiunile se reproduc numai după *ordinea lor externă*, atârnoare de asociațiune, de ex. noi putem să ținem în minte *nume* diverse, fără nici o legătură între sine, tabela multiplicățiunei, numirile orașelor, riurilor, munților, șcl.; din contră, o numim logică, dacă reprezentațiunile se reproduc pe baza *legăturii interne* dintre ele, adică după înțeles de ex. când reproducem *conținutul* unei piese de cetire, șcl. Observăm înse, că memoria logică este numai în parte o funcțiune a memoriei propriu zise, pe când cealaltă parte a sa aparține deja la domeniul fantasiei și inteligenței. Memoria logică e cu mult mai vastă, decât cea mehanică. Aceasta din urmă este mai forte în etatea copilăriei, pe când cea dintâi se ridică la cel mai înalt grad al capacității de acțiune, când individul a ajuns etatea matură.

h) Diferențele individuale.

Unii indivizi păstrează mai bine în memorie colorile, formele, șcl. pe când alții tonurile, și alții earăși numerii, șcl. Aceste diferențe individuale depind parte dela organisațiunea fizică, care dă naștere unor aptitudini naturale speciale pentru perceperea și conservarea unor anumite reprezentațiuni, parte dela exercițiu, care face, ca memoria să devină tot mai capabilă de acțiune în sfera reprezentațiunilor, de cari ne ocupăm.

i) Intensitatea și claritatea reprezentațiunilor memoriale.

La cei mai mulți indivizi reprezentațiunile vizuale, se reproduc mai perfect; în linia a doua urmează reprezentațiunile auditive; pe când reprezentațiunile olfactive, gustative și tactile se reproduc foarte obscur.

La mulți indivizi maturi reprezentațiunile vizuale reapar în memorie incolore și cu un contur nehotărit. La alții imaginile vizuale sînt colorate, înse cu mult mai palide, decât reprezentațiunile sensoriale imediate. În fine, la alții contururile sînt clare, înse colorile lipsesc. Reprezentațiunile memoriei sînt mai vii în etatea juneței, când culoarea nu-le lipsește nici odată.

Imaginile vizuale ale obiectelor îndepărtate totdeauna ni-le reprezentăm mai mici decum au fost. În fine, e foarte dificil, ba chiar imposibil de a ne închipui reprezentațiunile în partea invisibilă a spațiului exterior vizual, adică înderetul nostru, și e cu mult mai ușor înaintea ochilor.

k) Degenerarea memoriei.

Diferitele forme de memorie debilă. După diferitele condițiuni generale ale memoriei, poate să se arete alterațiuni acuși în o funcție a ei, acuși în alta. Aceste alterațiuni le cuprindem sub numirea de *slăbiciunea memoriei*. Reproducerea poate să fie defectuosă, sau chiar imposibilă pentru un număr mare de reprezentațiuni. De altă parte, în multe casuri reproducerea se efectuește, înse lipsește recunoașterea, actul esențial al memoriei.

Legea reversiunei. În casurile de alterare ale memoriei, s'a constatat, că acele reprezentațiuni se uită mai întâi, cari au fost câștigate mai târziu în dezvoltarea noastră psihofizică. Aceasta este: *legea reversiunei* sau *a regresiei*. Cele cari se uită mai anevoe, mai la urmă, sînt reprezentațiunile mai vechi, din copilărie și junețe.

Basa fiziologică a legii reversiunei e faptul acesta: când degenerază straturile nervoase, cari conțin reprezentațiile unei etăți mai înaintate, atunci reîncep a funcționa straturile mai inferioare, în cari sînt depuse reprezentațiunile unei etăți mai fragede. Bătrânii recad în o a doua copilărie.

3. Fantasia.

a) Comparația fantasiei cu memoria.

Diferența între fantasie și memorie. Când reprezentațiunile noastre se reproduc în forma și în legătura, în care au fost câștigate odată, adică, pe cât se poate *nemodificate*, atunci zicem, că a funcționat

memoria. Din contră, acea însușire a activității psihice, în virtutea căreia noi sintem capabili de a reproduce reprezentațiunile în legătură și ordine *modificată*, o numim *fantasie*. De ex. ne putem reproduce imagina casei părintești așa după cum era sau este în realitate, dar în locul acelei case ne putem închipui un palat frumos; în școală învățătorul, de ex. la geografie vorbește, despre munți, riuri, mări, pe cari elevii nu le-au văzut nici-odată, și totuși ei își vor pute închipui lucrurile acestea după un deal, un părau, un lac cunoscut.

Fantasia presupune memoria. Pentru a pute schimba raportul între reprezentațiunile câștigate prin experiență, se cere ca acele reprezentațiuni să se fi păstrat în memoria noastră. Este înse de observat, că chiar și la funcțiunile, pe cari le atribuim memoriei, pot să obvină modificări; ba am pute zice, că nici o singură reproducere nu ne redă reprezentațiunile anterioare în formă absolut nemodificată.

b) Notele caracteristice ale fantasiei.

Modul de combinare al reprezentațiunilor.

Nota, prin care fantasia se caracterizează mai pronunțat, este: *modul de împreunare al reprezentațiunilor*. Pe când memoria oferă conștienței reprezentațiunile numai conform legăturii stabilită prin asociatiune; pe atunci în activitatea fantasiei, fie influența voinței ori cât de redusă, totdeauna putem demonstra, că împreunarea reprezentațiilor se operează *după un plan determinat*. Combinările produse de fantasie au caracterul *împreunărilor aperceptive ale reprezentațiunilor*.

(Va urma.)

Dr. P. Pipoș.

Calendarul Indictului

séu al anului bisericesc 1896 visect dela Domnul și Mântuitorul nostru Isus Christos,

întocmit pe câte o săptămână cu indicațiuni tipiconale privitoare la slujbele dumnezeiești și cu alte însemnări folositoare creștinilor ortodocși.

Luna lui Decembrie (Răpctune, Undrea),

are 31 zile. Ziua are 9 ore, noaptea are 15 ore.

Săptămâna a 30-a după Rusalii. Glasul dominant 4.

Luni în 11. — Pomenirea prea cuv. păr. nostru Daniil stâlpnicul și Luca stâlpnicul; a sftilor M-nici Acep-sima și Aitala, Varsava, Terențiu, Vicențiu, Emilian și Vevea.

Tipic: Imbinăm slujba Oct. cu a Mineiului în care se află; Stihiri de séra gl 8 cu gl 5. Tropariu gl 1. — Canónele gl 8. Condace gl 2 și gl 8. Sfétilna. — Celelalte din Octoich

Alte însemnări. Cu ziua de ađi se începe érna.

*

Mardi în 12. — Pomenirea prea cuv. păr. nostru și făcătorul de minuni Spiridon eppul Trimifiscului; a sftului M-nic Sinetos; a celui dintru sfti păr. nostru Alecsandru archieppul Ierusalimului și a prea cuv. păr. nostru Amonata și Antu.

Tipic. Imbinăm slujba Oct. cu a Mineiului, în care se află: Stihiri de séra gl 5 cu gl 1. Stihóvna gl 1 cu gl 2. Tropariu gl 1. (Canónele gl 2) Catavasiile Nascerei.

(Condac gl 2) Sfétilna. Laudele mari gl 1 cu gl 4. Măritórea mare gl 4. — Apostolul și Evangelia ăilei.

Alte însemnări: Sftul Spiridon e sêrbat din partea călcianarilor și cismașilor ca patron al brezlei. Avempătrariul prim al lunei ☾ la 6 ore 12 minute dimineța.

*

Miercuri în 13. — Pomenirea sftilor M-nici: Eustratie, Axentie, Eugenie, Merdarie și Orest; a sftei M-nice Lucia fecióra și a prea cuv. păr. nostru Arseniu cel dim-Latro.

Tipic. Imbinăm slujba Oct. cu a Mineiului. Stihiri de séra gl 4 cu gl 6. Stihóvna gl 1 cu gl 5. Tropare gl 4. — Sedelnele gl 4. Ps. 50. Canónele gl 4. (Sedelna gl 4 cu gl 8) Condac gl 2. Sfétilna. Laudele mari gl 1, 3, 5 cu gl 4. Celelalte din Octoich.

Alte însemnări. Astăđi e Crăciunul catolic,

*

Joi în 14. — Pomenirea sftilor M-nici; Tirs, Leuchie, Filimon, Apolonie, Arian și Calinic.

Tipic. Imbinăm slujba Oct. cu a Mineiului, în care se află: Stihiri de séra gl 8 cu gl 4. Tropariu gl 4. — Canónele gl 6 (Sedelna gl 4 cu gl 8). Condacul gl 2. — Celelalte din Octoich.

*

Vineri în 15. — Pomenirea sftului sftitului M-nic Elefterie și a maicei sale Antimia; a sftului Coremon epar-chul; a prea cuv. păr. nostru Pavel cel tiner; a sftilor M-nici Elefterie cuciculariul și a Susanei.

Tipic. Imbinăm slujba Oct. cu a Mineiului, care cuprinde: Stihiri de séra gl 4 cu gl 2. Tropare gl 4. — Canónele gl 1. (Sedelna gl 1 cu gl 8) Condace gl 8 și gl 2. Sfétilna. Stihóvna cu gl 2.

*

Sâmbetă în 16. — Pomenirea sftului proroc Ageu; a sftilor M-nici; Mariu, Prov, Ilarion; a celui dintru sfti păr. nostru Modest archieppul Ierusalimului și a sftei împărătesei Teofania.

Tipic. Imbinăm slujba Oct. cu a Mineiului, care cuprinde: Stihiri de séra gl 8. Tropariu gl 2. — Canónele gl 7 (Sedelna gl 3) Condac gl 1. — Celelalte din Octoich.

*

Duminecă în 17 — a Sftilor Strămoși (a 30-a după Rusalii). Pomenirea sftului proroc Daniil și a sfinților trei coconi: Anania, Azaria și Misail; a sfinților M-nici Paternutie, Copri, Alecsandru și Iachu, și a Cuv. Dunale care și-au pus numele Stefan.

Tipic Special. Imbinăm slujba sftului proroc Daniil cu a sftilor Strămoși și cu a învierii în următorul mod: La Vecernia cea mare: Stihirile învierii gl 5 și ale prorocului gl 4 cu „Mărirea“ Strămoșilor gl 6, „Și-acum“ Născétórea din Oct. gl 6. (La Litie stihirile prorocului gl 4 și a coconilor gl 4 cu „Mărirea-Și-acum“ a strămoșilor gl 1). Stihóvna învierii gl 5 cu a Strămoșilor gl 3. Tropariul învierii gl 5 cu al Strămoșilor gl 2. (La binecuvântarea pânilor: Tropariul Născétórei de 2-ori și al Strămoșilor odată). La Utrenie: Tropariul învierii cu al Coconilor și al Strămoșilor. Sedelnele învierii (Polieleul). Troparele soborului îngeresc. Antifónele și celelalte ale învierii. Evangelia învierii a 8-a. Invierea lui Christos. Ps 50 și celelalte ale învierii. Catavasiile Nascerei cu Măritórele Născétórei. Sfétilna învierii cu a Strămoșilor. Laudele mari ale învierii cu ale Strămoșilor gl 2, „Mărirea“ Strămoșilor gl 7, „Și-acum“ Născétórea: Prea binecuvântată ești gl 5. Măritórea mare gl 5, cu Tropariul final gl 8. — La Liturgie: Fericirile învierii cu ale strămoșilor Canonul pêsna a 3-a și a prorocului canon pêsna a 6. După Intrare: Tropariul învierii și al sftului gl 2 cu Condacul Prorocului gl 3 și al Strămoșilor gl 6. Apos-

tolul și Evangelia Dumineei Strămoșilor (Ev. a 11 dela Luca c 14 st. 16 din Dum. a 28-a după Rusalii).

Din Sinaxariu: In Dumineca a 2-a înainte de Nascerea Domnului sêvêrșim pomenirea protopărinților nostri Avraam, Isaac și Iacob, din a căror noam descinde și preacurata Fecióră Maria, din care sa născut Isus Christos.

Alte însmnări: Sêrele resare la 7:59, ap. la 3:36. Țiua a crescut in decursul sêptemănei cu 3 m.

Val. Magdu.

D I V E R S E.

* *Consistoriul eparchial aradan* este conchemat în ședință plenară pre țiua de 12/24 Decemvre a. c. Obiectele cari se vor pertracta cu acêstă ocașiune sunt: deplinirea protopresviteratului vacant al Belințului, propunerea făcută de comisiunea esmisă pentru a studia modalitatea prin care se vor puté desdauna părinții protopresviteri pentru perderea, ce o au în datațiune prin ștergerea ședulelor dela cununii, și alte obiecte.

* *Adunarea generală* a asociațiunei raționale aradane pentru cultura poporului român este conchemată pre 31 Decemvre st. vechiu a. c. în localitatea asociațiunii, aflătoriă în casa diecesană de lângă biserica catedrală. Intre alte agende puse la ordinea țilei cu acêstă ocașiune se va efeptui și restaurarea biroului adunării generale, și restaurarea direcțiunii. De odată cu conchemarea, direcțiunea asociațiunii a emis cătră public un călduros apel, prin carele îl invită a conlucra la prosperarea acestei instituțiuni.

* *Parastas*. Dumineca trecută s'a oficiat în biserica catedrală din Arad prin preoțimea din localitate un parastas pentru odihna sufletului fericitului Archiepiscop și Metropolit Andreiu baron de Șaguna. În discursul ținut cu acêstă ocașiune s'a accentuat cu deosebire valórea bărbatului, carele prin prevederea și lucrările sale de trăini-ciă a inaugurat o epocă nouă în desvoltarea ulterioară a biserici și poporului român.

† *Necrolog*. Înregistăm cu durere, că venerabilul nostru confrate Isaia Cio ca, paroch în comuna Hodoni, protopresviteratul Temișorii a trecut la cele eterne Mercurea trecută în etate de 58 de ani, — lăsând în cel mai profund doliu neconsolabila sa familiă precum și poporul nostru din comuna Hodoni, căruia i-a servit cu credință un lung șir de ani.

Rêmășițele pămêntesci ale defunctului au fost depuse spre odihna eternă Joia trecută cu solemnitatea meritată. Servițiuul funebru a fost oficiat de părintele protopresviter tractual Dr. Traian Putici, asistat de preoții: Iosit Rădneanț din Sânt- Andreiu, Ioan Istin din Mehala, Alecsandru Creciunescu din Sat-Chinez și Ioan Leucuța din Calacea în ființa de față a întreg poporul din Hodoni, carele venise la acest act spre a da tributul din urmă neuitatului sêu păstoriu. Cântările funebrale le-a esecutat învêțătorii: Alecsandru Sandu și Traian Bratescu din Chinez, și învêțatoriul Efrem Hedeșan din Hodoni. La finea servițiuului divin părintele protopresviter Dr. Traian Putici a ținut o cuvêntare funebrală deplin succêsă, în carea amintind frumósele calități ale defunctului și în

special: zelul lui pastoral, blândeția și iubirea de pace, mișcă adênc inimele ascultătorilor, cari erupseră în lacrimi.

Depunênd o lacrêmă de durere pre mormêntul venerabilului nostru confrate rugăm pre Dumnețeu, ca familiă rêmasă în doliu sê o consoleze, ér sufletul rêposatului sê-l așeze în locașurile dreptilor.

În veci amintirea lui!

* *Averea lui Alecsandru Dumas*. După informațiunile luate din foile sosite din Paris, Alecsandru Dumas, a lăsat o avere ce se urcă aprópe la suma de 3 milioane franci. Avera acêsta sã se împartă între dóue fiice și mama sa mașteră, cu acea observare, că acêsta din urmă sê folosescă numai interesele, după partea ce-i compete.

Biblioteca sa a lăsat-o unui nepot, dela fata sa cea mai mare, lui Alecsandru Lippmann. Sê scie, că tatăl lui Dumas a murit sêrac lipit. Când a fost pe patul de mórte i-a căđut din buzunariu o monetă de 20 fr. și atunci a țis bêtrânul cătră fiul seu Dumas:

„Veți Alecsandre, asta e moneta acea de 20 franci cu care am venit înainte de asta cu 50 ani în Paris. Nici acum nu am mai multă avere.“

* *Vitile în Francia*. Teritoriul viilor scutit de fi-loxeră în Francia este de 620 de mii hectare. Dela 1890 până la 1894, s'a plantat cu vie americană un teritor de 663,214 hectare, ast-fel, că în anul acesta s'a produs 25 milioane hectolitre de vin. Anul trecut producțiunea s'a urcat la 39 milioane hectolitre. Calitatea mustului din anul acesta însă, suplinește cantitatea. Producțiunea vinului spaniol și italian din anul acesta e cu 45 — 50 percente mai mică decât în anul trecut, de aceea prețul vinurilor franceze sê ridică în mod considerabil.

* *Jurnalistica în Japonia* — măcar că abia e de un pătrar de veac — a luat un avênt destul de puternic. În capitala Tochio apar de present 50 de foi cotidiene, cu tóte că acolo tipariul e împreunat cu multe greutăți, din pricină că Japonezii au aprópe 4000 de semne grafice. De pildă e interesant se luăm la cunoșcință că în tipografiile lor sunt instituți băieți mulți, cari anumit alergă de ici — colo după literile trebuincióse la cules, si le aduc culegêtorilor care le aședă în colóne după manuscris. Greutatea culesului mai zace și în împregiurarea, că șirele se aședă perpendicular în jos. Astfel pe când se gată jurnalul, băieții alergători abia mai gifăie de obosiți ce sunt.

Avis. Administrațiunea tipografiei diecesane rógă pre P. T. DD, cari au binevoit a primi în deposit calendarie, de pe 1896, sê binevoescă a retrămite esemplariile, ce cugetă că nu le vor poté vinde. Noi acum avem deponenți noi, mai târțiu însă nu vom descrie pre cele ce ni-se vor retrămite.

C o n c u r s e.

Pentru ocuparea postului de capelan temporal sistematizat cu aprobarea Ven. Consistoriu din 16/28 Ianuariu 1895. Nr. 7046 pe lângă veteranul paroch Ierosim Luțiai din **Genadul-Unguresc**, sê escrie concurs cu termin de **30 de țile** dela prima publicare.

Dotățiunea:

1) Sesiunea comasată de 46¹²²⁴/₁₆₀₀ jughere pămênt arător de prima clasă, carele esarêndat aduce venit anual.

1028 fl.; 2) Birul grâu curat. Dela casă gelerescă $\frac{1}{4}$ chibla. Dela casă cu $\frac{1}{8}$ sesiune pământ 1/2 era atata. Dela casă cu $\frac{2}{8}$ sesiune pământ $\frac{3}{4}$ chibla, 1/2 era atata. Cari dau tote laolaltă 160 chible, à 3 frt de tot 480 fl.; 3) Venitele stolari: dela botezuri, cununii, înmormântări, părăstase și pomenirea morților 400 fl.; 4) la botezul Domnului pentru sintțirea caselor și a sălașelor 60 fl.; 5) pentru pomenirea morților a două ȕi de sintelr Paști 20 fl.; 6) în sãrbãtorile de preste an pentru miruit 30 fl.; 7) pentru estrase familiari s. a. 40 fl.; 8) sãntțirea unor case în vinerea tinarã 30 fl.; — La olaltã: 2088 fl.;

Sã notãzã cumcã alesul capalan va cãpãta jumãtate din tote venitele, și dupã competințele sale va suporta dãrile obveninde.

Recurenții au sã-si ajusteze recursese lor amãsurat §. 15 lit. a) din reg. pentru parochii de clasa I-a. Recursese adresate comitetului parochial din Cenadul-Unguresc, sã se trimitã pãrintelui protopop Moise Bocșanu, în Arad. Recurenții sã se presinte în vre-o Duminecã ori sãrbãtore spre a-si arãta desteritatea în cãntare și cele oratorice.

Dat din ședința comitetului parochial din comuna Cenadul-Unguresc, ținutã la 3/15 Decemvre 1895.

Iosif Luțiaș, m. p. *Ambrosiu Coste, m. p.*
preș. com. par. not. com. par.

La autorisareã lui: MOISE BOCȘANU, m. p. protopop.

Pe basa decisiunii Venerabilului Consistoriu gr. or. Oradani de sub Nr. 281/1893. B. respective 684/1895. pentru deplinirea parochiei vacante de clas'a a III. Coșdeni, comitatul Bihor, protopresbiteratul Beiușului, se escrie concurs cu termin de alegere pe ȕua de 14/26 Ianuarie v. 1896.

Venitele dela acãsta parochiã sunt: 1) Pãmântul parochial cu un venit de 120 fl.; 2) Casa parochialã cu două chilii și unelte economice cu grãdinã cu un venit de 50 fl.; 3) Birul preoțesc dela 115 case socotit în 14 cubule à 5 fl. cubul 70 fl.; 4) dela toatã casa o ȕi de lucru cu mãnã și boii à 40 er., la plug 20 ȕile à 1 fl. ȕua — dau un venit de 56 fl.; 5) din stole și adecã: din înmormântãri mari, și mici, cununii, masluri, festanii și alte venite 100 fl.; 6) Patruȕeci de carã de gunoii purtate pe clegie un venit de 16 fl., de tot: 412 fl.

Cei ce doresc sã recurgã la acãsta parochie sã avisezã cã recursese lor ajustate cu tote documintele necesarie — și adresate comitetului parochial din Coșdeni — sã le trimitã Preonoratului Domn Protopresbiter Elia Moga, în Robogány, pãnã la 12/24 Ianuarie 1896 inclusive cãci celea intrate mai târȕiu nu se vor lua în considerație, în urmã: recurenți, au a sã se presentã vre-o datã la s-ta bisericã din Cosdeni, pãnã la terminul alegerei, spre a-si arãta desteritatea în cãntare și orãtorie.

Dat din ședința comitetului parochial din Cosdeni, ținutã la 4/16 Noemvrie 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: ELIA MOGA, m. p. protopresbiterul Beiușului.

—□—

Pentru îndeplinirea postului de învãtãtore dela șcõla rom. gr. or. confesionalã din comuna Toracul-mic, se escrie prin acãstã concurs cu termin de alegere de 30 de ȕile dela prima publicare. — Salariul constã din urmãtoarele:

a) 200 fl. în bani gata; b) pentru încãldemânt din care sã încãlȕeșce și sala de învãtãmânt 48fl; — c) pentru conferințele învãtãtoresci decã va participa 15; — d) pentru curatorat pe anul întreg 15 fl.; e) grãu 30 de

chible în naturã; f) cuartir liber cu grãdinã de legumi 120 □. —

Recursese ajustate corespunȕetor recerintelor legali și adresate comitetului parochial din loc, sunt de a se trimitã Prna Onoratului Domn protopresbiter Paul Miulescu, în N-Komlos, cottul Torontal. — În lipsa de învãtãtore cu cualificațieuna prescrișã, sã vor alege și preparande absolute, sub condițieuna, ca înt'un an de ȕile sã producã testimoniu de cualificațieuna, dela care depinde și aprobarea a-legerii de cãtrã Prea Ven. Consistoriu.

Toracul-mic, în 21 Noemvre 1895.

V. Petrovicu, m. p. *Georgiu Serb. m. p.*
paroch, preș. not. com. par.

În conțelegere cu mine: PAUL MIULESCU, m. p. protopresbiter și inspector școlar.

—□—

Pentru deplinirea postului învãtãtoresc la șcõla rom. gr. or. confesionalã din Checheșiu, se escrie concurs cu termin de alegere pre 17/29 Decem. a. c.

Emonumintele sunt: în bani gata 180 fl.: în naturale: 10 mãji metr. grãu à 6 fl. = 60 fl.; 10 mãji metr. cucuruz à 4 fl. = 40 fl.; 4 jugere pãmânt estravilan = 20 fl. parte fenațiu, parte arãtoriu; pentru conferințã 6 fl., scripturistica 5 fl., 32 metri lemne aduși în curtea șcõlei din cari este a-se încãlȕi și sala de învãtãmânt; locuințã liberã și grãdinã de legumi; dela înmormântãri mari 40 er. și mici 20 er.

Recursese ajustate cuvinicos se vor subserne Reverendissmului Domn adm. prot. Lucian Șiepetian în Kiszeto având recurenții a-se presenta în v'ro Duminecã ori sãrbãtore în bisericã localã spre a-si arãta desteritatea în tipic și cãntare.

Cei apți de a înființa cor vocal, vor avea preferințã, Checheșiu, 8 Noemvre 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: LUCIAN ȘIEPETIAN, adm. protopresbiteral.

—□—

Pentru posturile îmbinate de preot și învãtãtoriu în comuna Bunea-romãnã, se publicã concurs cu termin de 30 de ȕile dela prima publicare.

Emolumintele sunt, și anume:

1) Dotațieuna preoțescã: una sesiune de pãmânt constãtãtore din 30 jugere, dela o sutã de numere de case cãte o mësura de cucuruz în bõmbe, stolele dela înmormântãri, cununii, boteze și altele, și plațul parochial de 800□.

2) Salariul învãtãtoresc: 210 fl. în bani gata, și 90 fl. în naturale. 10 fl. pentru conferințã, și 5 fl. scripturistica, localitate cu estravilan și grãdinã de un juger, 32 metri de lemne pentru șcõlã și învãtãtoriu.

Doritorii de a ocupa aceste posturi, au a sã se presenta în bisericã din loc pentru a-si arãta desteritatea în cant și orãtorie; tot odatã alesul preot și învãtãtoriu este obligat a sã îngriji și de cantul bisericesc în Dumineci și Sãrbãtori. —

Recursese ajustate conform prescrișelor legii și adresate comitetului parochial din Bunea-romãnã, sã se trimitã M. On. Domn adm. protop. în Chisetu (Kiszeto) pãnã în 30 de ȕile dela publicarea acestui concurs.

Bunea-romãnã, în 11/23 Noemvre 1895.

Damaschin Gherga, m. p. *Ioan Gherga, m. p.*
preș. com. par. not. ad hoc.

Cu scirea mea: LUCIAN ȘIEPETIANU, m. p. adm. prot.

—□—